

Світличний Олександр Петрович

доктор юридичних наук, доцент

професор кафедри цивільного та господарського права

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Светличный Александр Петрович

доктор юридических наук, доцент

профессор кафедры гражданского и хозяйственного права

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

Svitlychnyj Oleksandr

Doctor of Science of Law, Associate Professor

Professor of the Department of Civil and Commercial Law

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ – ПІДПРИЄМЦІВ ЗА НЕЗАКОННЕ ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

АДМИНИСТРАТИВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ДОЛЖНОСТНЫХ ЛИЦ И ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ – ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ ЗА НЕЗАКОННОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОБЪЕКТОВ ПРАВА ИНТЕЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY OF OFFICIALS AND PHYSICAL PERSONS – ENTREPRENEURS ILLEGAL USE OF OBJECTS OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS

Анотація. У статті на підставі аналізу теоретичних питань та адміністративного законодавства аналізуються основні питання притягнення до адміністративної відповідальності посадових та фізичних осіб – підприємців за незаконне використання об'єктів права інтелектуальної власності. У статті зазначено, що крім ст. 156–3 КУпАП, окремі властивості посадової особи та фізичної особи – підприємця не входять до складу проступку, але є важливими у разі притягнення особи до відповідальності за вчинене правопорушення. Крім загальних ознак, у складах досліджуваних адміністративних правопорушень, суб'єкт характеризується ще й додатковими, специфічними властивостями, які є характерними для посадових осіб та фізичних осіб – підприємців. Крім загального суб'єкта, також є посадові особи та фізичні особи – підприємці, які підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, передбачені нормами указаних статей.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, посадові особи, фізичні особи – підприємці, інтелектуальна власність, незаконне використання.

Аннотация. В статье на основании анализа теоретических вопросов и административного законодательства анализируются основные вопросы привлечения к административной ответственности должностных и физических лиц – предпринимателей за незаконное использование объектов права интеллектуальной собственности. В статье указано, что кроме ст. 156–3 КУоАП, отдельные свойства должностного лица и физического лица – предпринимателя не входят в состав проступка, но являются важными в случае привлечения лица к ответственности за совершенное правонарушение. Кроме общих признаков, в составах исследуемых административных правонарушений, субъект характеризуется еще и дополнительными, специфическими свойствами, которые характерны для должностных лиц и физических лиц – предпринимателей. Кроме общего субъекта, также должностные лица и физические лица – предприниматели, которые подлежат административной ответственности за административные правонарушения, предусмотренные нормами указанных статей.

Ключевые слова: административная ответственность, должностные лица, физические лица – предприниматели, интеллектуальная собственность, незаконное использование.

Summary. In the article on the basis of the analysis of theoretical issues and administrative law examines the key issues of bringing to administrative responsibility of officials and physical persons – entrepreneurs for illegal use of objects of intellectual property rights. Also, it is stated in the article that except for article 156–3 of the Administrative Offence Code of Ukraine some characteristics of civil servants and natural persons – entrepreneurs does not constitute a component element of a crime but is important if administrative action is being brought against him for a committed wrongdoing. Besides general characteristics, in component elements of being studied administrative offences, an offender is characterised by additional, specialized characteristics that are inherent to civil servants and natural persons – entrepreneurs. Besides a general subject, there are civil servants and natural persons – entrepreneurs against which administrative action may be brought for administrative offences envisaged by the enumerated articles.

Keywords: administrative responsibility, officials, physical persons – entrepreneurs, intellectual property, illegal use.

Постановка проблеми. Питання адміністративної відповідальності посадових та фізичних осіб – підприємців за незаконне використання об'єктів права інтелектуальної власності до цього часу не були предметом окремих досліджень вчених-адміністративістів. Особливості посадової особи щодо юридично-владних повноважень і відповідальності в цій сфері та відповідальності фізичних осіб – підприємців висвітлюються сучасними авторами на рівні коментування і, як правило, є дещо фрагментарними, залежно від об'єкта адміністративного правопорушення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інститут адміністративної відповідальності вказаних осіб досліджували багато вчених, зокрема, В. Б. Авер'янов, Ю. П. Битяк, С. Т. Гончарук, Е. Ф. Демський, В. В. Зуй, Р. А. Калюжний, Т. О. Коломєць, В. К. Колпаков, В. І. Курило, Д. М. Лук'янець, О. О. Погрібний та інші. Проте, відсутність відповідних правових засад та певна обмеженість наукових досліджень з цієї проблеми є причиною існування прогалів у правовому регулюванні пов'язаних із адміністративною відповідальністю посадових осіб та фізичних осіб – підприємців за незаконне використання об'єктів права інтелектуальної власності.

Метою статті є дослідження юридичного змісту складу статей КУпАП, норми якого передбачають адміністративну відповідальність посадових осіб та фізичних осіб – підприємців за незаконне використання об'єктів права інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 14 КУпАП посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, зв'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків [1].

В даному випадку посадова особа виступає спеціальним суб'єктом адміністративного правопорушення. Невизначеність поняття «посадова особа» та «службова особа» в КУпАП, не означає, що вказані

терміни не знаходять свого відображення в інших нормативно-правових актах. Вказані терміни містяться в Конституції України (ст. ст. 40, 56) [2].

Вирішення питання щодо різних доктринальних підходів до визначення понять «посадова особа» та «службова особа», як на нашу думку ми знаходимо в КК, у примітці до ст. 364 якого міститься, що службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом [3].

Поняття «службова особа», яке міститься в КК слід розглядати у широкому розумінні. Тоді як у вузькому розумінні визначення поняття «посадова особа», відповідно до специфіки діяльності системи державної служби та господарських товариств, надається в частині другій ст. 89 ГК [4]. У питанні визначення «посадова особа» та «службова особа», ми погоджуємося з думкою О. О. Погрібного, який стверджував, що принципової відмінності між ними не існує, тому їх можна вважати синонімічними [5, с. 28].

Крім загальних ознак, у конкретних складах адміністративних правопорушень за незаконне використання об'єктів права інтелектуальної власності. Наприклад, за порушення законодавства, що регулює виробництво, експорт, імпорту дисків для лазерних систем читування, експорт, імпорту обладнання чи сировини для їх виробництва (ст. 164–13 КУпАП), посадова особа може характеризуватися ще й додатковими, специфічними властивостями.

Відсутність спеціальних ознак суб'єкта, коли така обставина передбачена законом, виключає наявність складу адміністративного делікту в скоєному. У таких випадках спеціальні ознаки суб'єкта виступають невід'ємною (конструктивною) ознакою складу делікту, їх встановлення у процесі адміністративно-правової кваліфікації є обов'язком [6, с. 4].

Основні ознаки утворюють так звані основний склад. Якщо необхідно, законодавець доповнює склад кваліфікуючими ознаками, за наявності яких діяння може кваліфікуватися за статтею, що передбачає суворіше покарання. Склади з такими ознаками називають кваліфікованими. Вчений до кваліфікуючих ознак відносить: повторність; наявність або можливість настання шкідливих наслідків; учинення дій посадовою особою [7, с. 45].

На законодавчому рівні адміністративна відповідальність посадових та фізичних осіб — підприємців у досліджуваній сфері закріплена ст. 156–3 КУпАП. Проте, це не значить, що посадові особи та фізичні особи — підприємці не є суб'єктами адміністративних правопорушень у разі незаконного використання об'єкта прав інтелектуальної власності, передбачених нормами інших статей, зокрема, ст. ст. 51–2, 164–3; 164–6, 164–7, 164–9, 164–13 КУпАП.

У підтвердження цієї тези В. В. Зуй стверджує, що у деяких статтях КУпАП спеціальний суб'єкт не називають, хоча мають на увазі [8, с. 179].

З метою з'ясування адміністративної відповідальності посадової особи та ФОП як суб'єктів адміністративного правопорушення, проаналізуємо норми вказаних статей КУпАП. У ст. 51–2, КУпАП, склад включених об'єктів права інтелектуальної власності, охоплює майже всі об'єкти, що охороняється законом, і дає підстави стверджувати, що суб'єктом цього правопорушення, крім громадян, можуть бути і посадові особи підприємств, організацій та установ різних форм власності, а також фізичних осіб — підприємців.

Об'єктом правопорушення, передбаченого нормами ст. 164–3 КУпАП, є суспільні відносини у сфері захисту суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції. Недобросовісна конкуренція безпосередньо пов'язана із діяльністю суб'єктів господарювання різних форм власності, неможлива без діяльності спеціальних суб'єктів господарювання. А отже, за певних обставин, суб'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 164–3 КУпАП можуть бути посадові особи та інші суб'єкти адміністративної відповідальності.

Ст. 164–6 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за вчинення активних дій пов'язаних із демонструванням фільмів або розповсюдженням фільмів шляхом продажу чи передачі в прокат фільмів

без державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів. Право на демонстрування фільмів або розповсюдження фільмів шляхом продажу чи передачі в прокат фільмокопій потребує державного посвідчення, яке, в законний спосіб може отримати юридична особа чи/або фізична особа — підприємець. Вказані можуть є суб'єктами правопорушення у разі, якщо вони не мають державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів.

Об'єктом правопорушення, передбаченого ст. 164–7 КУпАП, є суспільні відносини, пов'язані з виробництвом, розповсюдженням, зберіганням і демонструванням фільмів. Суб'єктом цього правопорушення може бути, як посадова особа суб'єкта господарювання, так і фізична особа — підприємець, якій у встановленому порядку видано державне посвідчення на право розповсюдження і демонструванням фільмів.

Ст. 164–9 КУпАП визначає об'єктом правопорушення суспільні відносини у сфері охорони авторських та суміжних прав. У коментарі до норм цієї статті Т. Є. Мироненко вказує, що суб'єктами цього правопорушення є особи, яким виповнилося 16 років [9, с. 297]. Тобто, суб'єктом цього правопорушення визначено особу, яка має загальні ознаки, які властиві будь-якому суб'єкту адміністративного правопорушення. Однак, аналіз Закону України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» від 23 березня 2000 р. [10], дає підстави стверджувати, що склад адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 164–9 КУпАП, характеризується ще й додатковими, специфічними властивостями, які називаються спеціальними, і є характерними для посадових осіб та фізичних осіб — підприємців.

Вказаний Закон визначає, що право на одержання контрольних марок мають також імпортери, експортери та відтворювачі примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних. Вказані об'єкти права інтелектуальної власності за наявності законних підстав (зовнішньоекономічних договорів, контрактів тощо) також можуть вивозитися за межі митної території України, за умови без їх розповсюдження на території України. Вивезення з митної території України примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, виготовлених згідно з договором підяду, здійснюється безпосередньо виробником, тобто суб'єктом господарювання. Наведене вказує, що діяльність пов'язана із розповсюдженням примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, є підприємницька, яку здійснюють суб'єкти підприємницької діяльності.

Питання про те, чи є діяльність посадової особи чи фізичної особи — підприємця, яка притягується до адміністративної відповідальності за ст. 164–9

КУпАП, а у разі порушення митних правил за ст. 459 МК України, вирішується у кожному випадку з урахуванням чи є така діяльність підприємницькою, чи відповідає вона взятим у єдності ознакам, закріпленим у господарському законодавстві [11].

Ст. 164–13 КУпАП, передбачає відповідальність за порушення законодавства, що регулює виробництво, експорт, імпорту дисків для лазерних систем зчитування, експорт, імпорту обладнання чи сировини для їх виробництва, загального суб'єкта. Закон України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» [12], визначає, що діяльність у цій сфері здійснюють суб'єкти господарської діяльності, які у разі експорту (імпорту) обладнання та сировини для виробництва дисків для лазерних систем зчитування та матриць, зобов'язані отримати ліцензію, що видається для здійснення зовнішньоекономічної операції. Тобто, що склад адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 164–13 КУпАП, характеризується ще й додатковими, специфічними властивостями. Ст. 4 цього Закону встановлює вимоги до діяльності суб'єктів господарювання по виробництву дисків для лазерних систем зчитування та матриць, відповідно до якого такий суб'єкт, зокрема, зобов'язаний: виробляти диски лише на сертифікованому обладнанні; проставляти на кожному виготовленому диску для лазерних систем зчитування із записом інформації — спеціальний ідентифікаційний код згідно з цим Законом; а на кожному виготовленому диску для лазерних систем зчитування без запису інформації — код прес-форми, з якої його було виготовлено; технологічно забезпечити нанесення на диски для лазерних систем зчитування спеціального ідентифікаційного коду; виробляти диски для лазерних систем зчитування, які містять об'єкти авторського права та/або суміжних прав, лише за наявності дозволу осіб, яким належить авторське право чи суміжні права; вести облік обсягів виробництва дисків для лазерних систем зчитування, матриць, а також придбання, зберігання, використання сировини для їх виробництва; зберігати облікові документи про виробництво дисків для лазерних систем зчитування, матриць протягом строку, встановленого законодавством, та надавати два обов'язкових безоплатних примірники виготовлених дисків для лазерних систем зчитування із записом на них інформації ДСІВ тощо.

Одним із обов'язків суб'єкта господарювання є надання посадовим особам ДСІВ документів, що сто-

суються предмета перевірки. У разі такої перевірки керівник суб'єкта господарювання або уповноважена ним особи зобов'язана забезпечити доступ до приміщень умови для проведення перевірки. Крім того, норми Закону та Положення про державного інспектора з питань інтелектуальної власності Державної служби інтелектуальної власності, вказують, що державний контроль за додержанням суб'єктами господарської діяльності законодавства у сфері інтелектуальної власності, в тому числі у сфері виробництва, експорту/імпорту дисків для лазерних систем зчитування, матриць, здійснюють державні інспектори з питань інтелектуальної власності. [13]. Державний інспектор в межах своїх повноважень, крім іншого, видає суб'єктам господарювання обов'язкові для виконання розпорядження (приписи) щодо усунення порушень законодавства у сфері інтелектуальної власності, виявлених під час проведення перевірок діяльності зазначених суб'єктів, пов'язаної з використанням ОПІВ, застосовує до суб'єктів господарювання у разі порушення ними законодавства про виробництво дисків спеціальні заходи в межах наданих йому повноважень; проводить планові та позапланові перевірки суб'єктів господарювання у процесі використання ОПІВ та ін.

Спираючись на положення ст. 4 Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування», до складу адміністративних правопорушень, передбачених нормами ст. 164–13 КУпАП, крім загального суб'єкта, слід віднести і спеціального суб'єкта, тобто, посадову особу суб'єкта господарювання, а також фізичну особу — підприємця.

Висновки. Аналіз теоретичних питань адміністративної відповідальності за незаконне використання об'єктів права інтелектуальної власності дозволив з'ясувати, що крім ст. 156–3 КУпАП, окремі властивості посадової особи та фізичної особи — підприємця не входять до складу проступку, але є важливими у разі притягнення особи до відповідальності за вчинене правопорушення. Це стосується і ст. ст. 51–2, 164, 164–3, 164–6, 164–7, 164–9, 164–13 КУпАП. Зміст вказаних статей дає підстави встановити, що крім загальних ознак, у складах адміністративних правопорушень, суб'єкт характеризується ще й додатковими, специфічними властивостями, які є характерними для посадових осіб та фізичних осіб — підприємців

Суб'єктом адміністративних правопорушень у складах указаних статей КУпАП, крім загального суб'єкта, також є посадові особи та фізичні особи — підприємці, які підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, передбачені нормами указаних статей.

Література

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Постанова Верховної Ради Української РСР від 7 грудня 1984 року // Відомості Верховної Ради України. — 1984. — № 51. — Ст. 1122.
2. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. — К.: Преса України, 1997. — 80 с.
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25–26. — Ст. 131.
4. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18–22. — Ст. 144.
5. Погрібний О. О. Кодекс України про адміністративні правопорушення: науково-практичний коментар / Р. А. Калюжний, А. Т. Комзюк, О. О. Погрібний та ін.; –2-ге вид. — К.: «Правова єдність», 2008. — 655 с.
6. Гуржій Т. Встановлення ознак суб'єкта адміністративного делікту в процесі адміністративно-правової кваліфікації / Т. Гуржій // Право України. — 2003. — № 5. — С. 1–7.
7. Гончарук С. Т. Адміністративна відповідальність за законодавством України: навчальний посібник / С. Т. Гончарук. — К., 1995. — 136 с.
8. Битяк Ю. П. Адміністративне право України: підручник / Ю. П. Битяк, В. В. Богущкий В. М. Гаращук; за ред. Ю. П. Битяка. — Харків: Право, 2001. — 528 с.
9. Мироненко Т. Є. Кодекс України про адміністративні правопорушення: науково-практичний коментар / Т. Є. Мироненко, Р. А. Калюжний, М. І. Іншин та ін.; — К.: Алерта, 2013. — 976 с.
10. Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних: Закон України від 23 березня 2000 року // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 24. — Ст. 183.
11. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року // [Електронний ресурс] // LIGAZAKON. — 2012. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T124495.html
12. Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування: Закон України від 17 січня 2002 року // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 17. — Ст. 121.
13. Положення про державного інспектора з питань інтелектуальної власності Державної служби інтелектуальної власності: постанова Кабінету Міністрів України № 674 від 17 травня 2002 року. [Електронний ресурс] // ВРУ: офіційний веб-портал. — 2002. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/674-2002-п>